

ARS AEQUI

Juridisch Studentenblad

onder auspiciën van

de Vereniging van Juridische Faculteiten in Nederland

Redactie: H. B. M. H. BOITELLE, Lange Mare 72, Leiden; W. R. H. KOOPS, Onnerweg 12 D, Haren-Groningen; W. F. VAN EERELEN, Maliesingel 69, Utrecht; Mr F. J. W. LÖWENSTEYN, Ploegstraat 131, Amsterdam (S. U.); G. H. A. SCHUT, Vondelstraat 31, Amsterdam (V. U.); H. A. MAELJER, Pater Brugmanstraat 47, Nijmegen.

Copie te zenden aan de plaatselijke redacteur.

Contact-hoogleraren: Prof. Mr J. DRION, Leiden; Prof. Mr B. V. A. RÖLING, Groningen; Prof. Mr J. P. HOOYKAAS, Utrecht; Prof. Mr J. OFFERHAUS, Amsterdam (S. U.); Prof. Mr P. J. VERDAM, Amsterdam (V. U.); en Prof. Mr CH. J. J. M. PETIT, Nijmegen.

Redactie-Secretariaat en Administratie-adres: Mr A. A. VEERBEEK, Papaverhof 24, 's-Gravenhage, tel. K 1700-334464, girorekening n°. 569780 t.n.v. Ars Aequi te 's-Gravenhage. Abonnementsprijs: 10 afl. per studiejaar; f 3,50 voor studenten, f 5,— voor anderen, bij vooruitbetaling te voldoen.

N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ W. E. J. TJEENK WILLINK — ZWOLLE

Inhoudsopgave: Interacademiaal Congres: Antwoord op Rechtsvraag 14, nieuwe rechtsvraag: Litteratuur over de procedure tot wijziging van de Grondwet: Rechtspraak: H. R. (Burg. Kamer), 9 Maart 1951, 1952, 46, damesmodebedrijfarrrest, privaatr. noot van Prof. WIARDA, belastingr. noot van Prof. H. J. DOEDENS.

N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ W. E. J. TJEENK WILLINK—ZWOLLE

PUBLIEK- EN PRIVAATRECHT No. 3 GRONDTREKKEN VAN HET NEDERLANDS BURGERLIJK PROCESRECHT

door Mr J. A. H. COOPS, bewerkt door

Mr F. M. WESTEROUEN VAN MEETEREN,

Raadshoor in den Hogen Raad der Nederlanden

6^e druk

Prijs gebonden f 15,50

- Een inleiding tot het Nederlands Burgerlijk Procesrecht ten behoeve van — o.a. — studenten in de rechtsgeleerdheid en studerenden voor het notariaat.

N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ

W. E. J. TJEENK WILLINK — ZWOLLE

(Postgiro 1449, Tel. 05200-7890). Ook verkrijgbaar in de boekhandel

van het positieve recht als dwingende regeling hierin, dat het rechtsbewustzijn van de meerderheid de bron is, waaruit het geldende recht ontspringt. Op weer andere wijze werd een oplossing verkregen door de historische rechtsschool (Von Savigny), door LOCKE en HOBBS. Laatstgenoemde maakte de macht tot grondslag van de rechtsordening, door welke „oplossing” echter de elementen vrijheid en innerlijk gezag ter zijde gesteld werden.

Komend tot zijn eigen zienswijze, stelde Prof. SCHEPPER, dat zonderaanvaarding van een volstreekte maatstaf en van absolute waarden het gestelde probleem niet opgelost kan worden. Zulk een maatstaf is ontvangen in het evangelie van Gods verbond, dat in de Bijbel verkondigd wordt in en door het ganse bestel van het leven der Godsmannen en van de geschiedenis van het volk Israels. Centraal en alomvattend is dit evangelie verkondigd door en in Jezus Christus. Die bijbelse verkondiging leert, wie God is, en wie de mens is. Zij leert dat het 's mensen essentiële bestemming is om Gods partner te zijn, en tevens hoedanig de mens in feite aan deze roeping beantwoordt. Het wonderlijke van deze verkondiging is nu, dat de zondige mens in Jezus Christus alle mogelijkheden heeft om een centrale plaats te vervullen in de ordening van het natuur- en geestesleven.

Dit is ook voor het recht van de grootste betekenis. Spreker wees daartoe op drie essentiële punten. Allereerst volgt uit 's mensen bestemming dat hij verantwoordelijk is aan God. In deze verantwoordelijkheid is begrepen de vrijheid om onafhankelijk van welke macht ter wereld te handelen in overeenstemming met Gods wil. De verhouding tussen God en de mens tekent vervolgens ook de verhouding enkeling en gemeenschap. De mensen zijn als geroepen bondgenoten van God ook samen verbonden; het mens-zijn vindt zijn kenschets in de ontmoeting met de medemens, in de verhouding van ik èn gij. Deze betekenis blijkt tenslotte ook uit het criterium der gerechtigheid. Het bijbels getuigenis stelt in staat tot zulk een intuïtie en visie van een ziener en profeet, die noodzakelijk is bij de rechtsbeoefening.

Zo komen in het licht van het evangelie van Gods verbond de drie elementen van 's mensen rechtsordening tot hun recht. Ten slotte wees Prof. SCHEPPER er op dat de mens als partner Gods ook nog iets anders weet, dat weliswaar buiten het gebied van het recht is gelegen, maar niettemin voor de ordening van de gemeenschap als samenleving van groot belang is. De partner Gods kan namelijk geroepen zijn van eigen goed recht afstand te doen uit liefde voor zijn medemens.

De volgende dag, Vrijdag 20 November, voerde Mr J. IN 'T VELD het woord over „het humanistisch rechtsbesef.” Deze spreker stelde voorop, dat van een algemeen aanvaarde humanistische levensbeschouwing nog geen sprake is, zodat het niet gemakkelijk valt een duidelijk beeld te schetsen van de in de humanistische kring heersende opvattingen over recht en rechtsbewustzijn.

De leer van de Godssouvereiniteit is niet aanvaardbaar voor de humanist, daar hij het bestaan van een persoonlijk God niet aanvaardt. Evenmin is de leer van de staatssoevereiniteit aannemelijk, daar deze slechts constateert en geen verklaring biedt. Ook de positivistische rechtswetenschap schenkt geen bevestiging, daar het vraagstuk van de gerechtigheid blijft boeien al is dit, gelijk door KELSEN, buiten de poorten der rechtswetenschap gebannen. In geringe mate slechts vindt de leer van de volkssouvereiniteit onder de humanisten aanhang, daar het „contrat social” bij de marge tussen „volonté générale” en „volonté de tous”, geen rechten laat aan de minderheid.

Sympathieker staat spreker tegenover de leer van de rechtssouvereiniteit. KRANENBURG heeft z.i. met behulp van de empirische methode overtuigend aangetoond, dat er een laatste criterium bestaat, waarnaar vrij algemeen

onderscheiden wordt tussen recht en onrecht, en dit gevonden in het evenredigheidspostulaat¹. Dit criterium is vlg. KRANENBURG een zg. synthetisch oordeel a priori, te vergelijken met de axioma's in de wiskunde. In de geest van KANT leert hij dus dat het evenredigheidsbeginsel in alle tijden gelijk blijft. Hiertegen heeft Mr J. IN 'T VELD een essentieel bezwaar. De jongste ontwikkeling der natuurwetenschappen heeft aangetoond dat de wiskundige axioma's in het algemeen slechts opgingen voor de Euclidische meetkunde. Kan dit eveneens niet het geval zijn met het laatste criterium? Had de Neanderthaler deze kennis reeds? Is dit criterium plotseling uit de hemel in 's mensen brein neergedaald? Het ligt, aldus de spreker, veel meer voor de hand dat in de loop van vele eeuwen dit criterium gegroeid is. De sociale instincten bij verschillende hogere diersoorten mogen zeker beschouwd worden als een voorloper van het zedelijk bewustzijn van de mens.

Zo komt Mr IN 'T VELD tot de leer van de scheppende evolutie. Deze leer geeft een aannemelijke verklaring voor het niet te loochenen feit van een voortschrijdende evolutie, welke voortschrijding een doelgerichte kracht veronderstelt. Deze evolutie blijkt ook uit de rechtsgemeenschap, die zich aanvankelijk beperkte tot de eigen stam, terwijl nu de stoutste gedachten gaan in de richting van een rechtsgemeenschap die de wereld omspant en tevens de grootst mogelijke ruimte laat aan de ontplooiing van de eigen mogelijkheden en krachten van elk volk, elke groep en elk individu.

Dit ideaal ligt in de algemene lijn die zich in de evolutie aftekent. De herkenning van deze verheven orde zal eerlang binnen de mogelijkheid komen van ieder ontwikkeld menskind, omdat de mens deel uitmaakt van de natuur, waarin zich deze orde openbaart. In het tot rijpheid gekomen rechtsbewustzijn zullen een plaats innemen zowel de eis van het creatieve leven: dat de voorwaarden voor verdere ontwikkeling zo gunstig mogelijk zijn, als de behoefte om in de mensengemeenschap dezelfde harmonische orde die de natuur kent, te verwezenlijken. Het evenredigheidspostulaat wordt dan door spreker gaarne aanvaard als voorwaarde voor het tot stand komen van een waarlijk harmonische orde.

Deze ontwikkeling zal niet zonder veel moeilijkheden en strijd tot stand komen. Echter, ons is een taak gewezen en een roepingsbesef in ons wakker gemaakt, waarbij men beseffe dat: *réaliser une pensée, ce n'est pas seulement la mettre à exécution; c'est avant tout devenir cette idée et le théâtre de sa passion*².

Des namiddags hield Prof. Dr H. DOOYEWEERD zijn voordracht over „het recht gezien in het licht van de wijsbegeerte der wetsidee”.

Het eerste rechtswijsgerig probleem, aldus de spreker, waarvoor de jurist zich gesteld ziet is de vraag: Wat is recht? De rechtswetenschap heeft getracht deze vraag te beantwoorden door met toepassing van de logische methode eerst het hogere genusbegrip vast te stellen en dan door specifieke kenmerken de rechtsnormen van andersoortige regels van zo behoren te onderscheiden. Deze methode blijkt hier echter niet bruikbaar. Het resultaat ervan was dat men de innerlijke aard van het recht uitschakelde en in plaats daarvan uiterlijke kenmerken aangaf, die een analogisch of meer-zinnig karakter hebben en dus juist juridische kwalificatie behoeven om rechtens bruikbaar te zijn. In feite zijn alle elementaire grondbegrippen der rechtswetenschap

¹ KRANENBURG omschrijft dit als volgt: Elk lid der rechtsgemeenschap is ten aanzien der verdeling van de voorwaarden voor lust en onlust gelijk en gelijkwaardig, voorzover hij niet zelf de voorwaarden voor het ontstaan van een bijzondere lust en onlust schept: zoveel lust en onlust, als waarvoor elk de voorwaarden heeft gecreëerd, komen aan hem toe. (Positief recht en rechtsbewustzijn, blz. 130).

² Denis de Rougemont, *Penser avec les mains*, blz. 242.

van het positieve recht als dwingende regeling hierin, dat het rechtsbewustzijn van de meerderheid de bron is, waaruit het geldende recht ontspringt. Op weer andere wijze werd een oplossing verkregen door de historische rechtsschool (Von Savigny), door LOCKE en HOBBS. Laatstgenoemde maakte de macht tot grondslag van de rechtsordering, door welke „oplossing” echter de elementen vrijheid en innerlijk gezag ter zijde gesteld werden.

Komend tot zijn eigen zienswijze, stelde Prof. SCHEPPER, dat zonderaanvaarding van een volstreekte maatstaf en van absolute waarden het gestelde probleem niet opgelost kan worden. Zulk een maatstaf is ontvangen in het evangelie van Gods verbond, dat in de Bijbel verkondigd wordt in en door het ganse bestel van het leven der Godsmannen en van de geschiedenis van het volk Israels. Centraal en alomvattend is dit evangelie verkondigd door en in Jezus Christus. Die bijbelse verkondiging leert, wie God is, en wie de mens is. Zij leert dat het 's mensen essentiële bestemming is om Gods partner te zijn, en tevens hoedanig de mens in feite aan deze roeping beantwoordt. Het wonderlijke van deze verkondiging is nu, dat de zondige mens in Jezus Christus alle mogelijkheden heeft om een centrale plaats te vervullen in de ordening van het natuur- en geestesleven.

Dit is ook voor het recht van de grootste betekenis. Spreker wees daartoe op drie essentiële punten. Allereerst volgt uit 's mensen bestemming dat hij verantwoordelijk is aan God. In deze verantwoordelijkheid is begrepen de vrijheid om onafhankelijk van welke macht ter wereld te handelen in overeenstemming met Gods wil. De verhouding tussen God en de mens tekent vervolgens ook de verhouding enkeling en gemeenschap. De mensen zijn als geroepen bondgenoten van God ook samen verbonden; het mens-zijn vindt zijn kenschets in de ontmoeting met de medemens, in de verhouding van ik èn gij. Deze betekenis blijkt tenslotte ook uit het criterium der gerechtigheid. Het bijbels getuigenis stelt in staat tot zulk een intuïtie en visie van een ziener en profeet, die noodzakelijk is bij de rechtsbeoefening.

Zo komen in het licht van het evangelie van Gods verbond de drie elementen van 's mensen rechtsordering tot hun recht. Ten slotte wees Prof. SCHEPPER er op dat de mens als partner Gods ook nog iets anders weet, dat weliswaar buiten het gebied van het recht is gelegen, maar niettemin voor de ordening van de gemeenschap als samenleving van groot belang is. De partner Gods kan namelijk geroepen zijn van eigen goed recht afstand te doen uit liefde voor zijn medemens.

De volgende dag, Vrijdag 20 November, voerde Mr J. IN 'T VELD het woord over „het humanistisch rechtsbesef.” Deze spreker stelde voorop, dat van een algemeen aanvaarde humanistische levensbeschouwing nog geen sprake is, zodat het niet gemakkelijk valt een duidelijk beeld te schetsen van de in de humanistische kring heersende opvattingen over recht en rechtsbewustzijn.

De leer van de Godssouvereïteit is niet aanvaardbaar voor de humanist, daar hij het bestaan van een persoonlijk God niet aanvaardt. Evenmin is de leer van de staatssouvereïteit aannemelijk, daar deze slechts constateert en geen verklaring biedt. Ook de positivistische rechtswetenschap schenkt geen bevestiging, daar het vraagstuk van de gerechtigheid blijft boeien al is dit, gelijk door Kelsen, buiten de poorten der rechtswetenschap gebannen. In geringe mate slechts vindt de leer van de volkssouvereïteit onder de humanisten aanhang, daar het „contrat social” bij de marge tussen „volonté générale” en „volonté de tous”, geen rechten laat aan de minderheid.

Sympathieker staat spreker tegenover de leer van de rechtssouvereïteit. KRANENBURG heeft z.i. met behulp van de empirische methode overtuigend aangetoond, dat er een laatste criterium bestaat, waarnaar vrij algemeen

onderscheiden wordt tussen recht en onrecht, en dit gevonden in het evenredigheidspostulaat¹. Dit criterium is vlg. KRANENBURG een zg. synthetisch oordeel a priori, te vergelijken met de axioma's in de wiskunde. In de geest van KANT leert hij dus dat het evenredigheidsbeginsel in alle tijden gelijk blijft. Hiertegen heeft Mr J. IN 'T VELD een essentieel bezwaar. De jongste ontwikkeling der natuurwetenschappen heeft aangetoond dat de wiskundige axioma's in het algemeen slechts opgingen voor de Euclidische meetkunde. Kan dit eveneens niet het geval zijn met het laatste criterium? Had de Neanderthaler deze kennis reeds? Is dit criterium plotseling uit de hemel in 's mensen brein neergedaald? Het ligt, aldus de spreker, veel meer voor de hand dat in de loop van vele eeuwen dit criterium gegroeid is. De sociale instincten bij verschillende hogere diersoorten mogen zeker beschouwd worden als een voorloper van het zedelijk bewustzijn van de mens.

Zo komt Mr IN 'T VELD tot de leer van de scheppende evolutie. Deze leer geeft een aannemelijke verklaring voor het niet te loochenen feit van een voortschrijdende evolutie, welke voortschrijding een doelgerichte kracht veronderstelt. Deze evolutie blijkt ook uit de rechtsgemeenschap, die zich aanvankelijk beperkte tot de eigen stam, terwijl nu de stoutste gedachten gaan in de richting van een rechtsgemeenschap die de wereld omspant en tevens de grootst mogelijke ruimte laat aan de ontplooiing van de eigen mogelijkheden en krachten van elk volk, elke groep en elk individu.

Dit ideaal ligt in de algemene lijn die zich in de evolutie aftekent. De herkenning van deze verheven orde zal eerlang binnen de mogelijkheid komen van ieder ontwikkeld menskind, omdat de mens deel uitmaakt van de natuur, waarin zich deze orde openbaart. In het tot rijpheid gekomen rechtsbewustzijn zullen een plaats innemen zowel de eis van het creatieve leven: dat de voorwaarden voor verdere ontwikkeling zo gunstig mogelijk zijn, als de behoefte om in de mensengemeenschap dezelfde harmonische orde die de natuur kent, te verwezenlijken. Het evenredigheidspostulaat wordt dan door spreker gaarne aanvaard als voorwaarde voor het tot stand komen van een waarlijk harmonische orde.

Deze ontwikkeling zal niet zonder veel moeilijkheden en strijd tot stand komen. Echter, ons is een taak gewezen en een roepingsbesef in ons wakker gemaakt, waarbij men beseffe dat: *réaliser une pensée, ce n'est pas seulement la mettre à exécution; c'est avant tout devenir cette idée et le théâtre de sa passion*².

Des namiddags hield Prof. Dr H. DOOYEWEERD zijn voordracht over „het recht bezien in het licht van de wijsbegeerte der wetsidee”.

Het eerste rechtswijserig probleem, aldus de spreker, waarvoor de jurist zich gesteld ziet is de vraag: Wat is recht? De rechtswetenschap heeft getracht deze vraag te beantwoorden door met toepassing van de logische methode eerst het hogere genusbegrip vast te stellen en dan door specifieke kenmerken de rechtswetenschappen van andersoortige regels van zo behoren te onderscheiden. Deze methode blijkt hier echter niet bruikbaar. Het resultaat ervan was dat men de innerlijke aard van het recht uitschakelde en in plaats daarvan uiterlijke kenmerken aangaf, die een analogisch of meer-zinnig karakter hebben en dus juist juridische kwalificatie behoeven om rechtens bruikbaar te zijn. In feite zijn alle elementaire grondbegrippen der rechtswetenschap

¹ KRANENBURG omschrijft dit als volgt: Elk lid der rechtsgemeenschap is ten aanzien der verdeling van de voorwaarden voor lust en onlust gelijk en gelijkwaardig, voorzover hij niet zelf de voorwaarden voor het ontstaan van een bijzondere lust en onlust scheidt: zoveel lust en onlust, als waarvoor elk de voorwaarden heeft gecreëerd, komen aan hem toe. (Positief recht en rechtsbewustzijn, blz. 130).

² Denis de Rougemont, *Penser avec les mains*, blz. 242.

van analogisch karakter. Ze worden ook door de andere vakwetenschappen gebruikt maar hun zin blijft afhankelijk van de aard van het vakgebied. Verder blijkt, dat juist deze analogische grondbegrippen, ondanks de onherleidbare eigen zin, die zij in de verschillende takken der wetenschap aannemen, nochtans de onverbreekelijke onderlinge samenhang tussen deze laatste waarborgen. De wijsbegeerte der wetsidee heeft van deze stand van zaken reenschap gegeven in haar leer van de modale structuren van de onderscheiden aspecten der menselijke ervaring, waarin de zgn. zin-kern de onherleidbare aard der aspecten waarborgt, terwijl de analogische zin-momenten de innerlijke samenhang met alle andere garanderen.

Het tweede rechtswijsgerig grondprobleem, waarmede de rechtswetenschap geconfronteerd wordt, is dat van de typische verscheidenheid van rechtssferen, waarin de algemene zin van het juridisch ervaringsaspect zich binnen de menselijke samenleving differentieert (burgerlijk recht, staatsrecht, volkenrecht, kerkrecht, intern bedrijfs- en verenigingsrecht enz.). Hoe verhouden deze typische rechtssferen zich tot elkander? Is er slechts één oorspronkelijke competentiesfeer op het gebied der rechtsvorming of heeft iedere samenlevingskring een eigen oorspronkelijke competentie naar haar onherleidbare eigen aard?

De rechtswetenschap heeft dit probleem trachten te beantwoorden in de lijn van het door Jean Bodin ontworpen soevereiniteitsbegrip. Alleen de staat zou in zijn functie van wetgever een absolute en oorspronkelijke competentie hebben. Alle niet-statelijk recht zou alleen zijn geldingsbron in de wet kunnen vinden. Dit was geen juridische oplossing. Geen enkele *rechtsmacht* kan absoluut en onbegrensd zijn. Men hanteerde hier een analogisch machtsbegrip, dat men geen *juridische*, maar *politiek-historische* kwalificatie gaf.

De Wijsbegeerte der Wetsidee heeft gekozen voor de opvatting, dat de juridische competentie van iedere samenlevingskring, ook die van de staat, geworteld is in de innerlijke aard en structuur van deze kring en in die structuur zijn innerlijke begrenzing vindt (de zg. soevereiniteit in eigen kring). Maar evenals het juridisch ervaringsaspect zijn modale eigenaard slechts in de onverbreekelijke samenhang met de overige aspecten kan openbaren, zo kan ook de juridische soevereiniteit in eigen kring der onderscheiden samenlevingsverbanden zich slechts in een nauwe onderlinge vervlechting hunner typische rechtssferen handhaven.

Deze gehele visie onderstelt een goddelijke scheppingsorde, waarin de structuren van ervaring en werkelijkheid gegrond zijn, een scheppingsorde die zich ook in de menselijke zondeval heeft gehandhaafd, maar eerst in Christus Jezus in zijn ware religieuze wortel-eenheid openbaar wordt.

Na vertrek van „Woudschoten” werd in Utrecht in het Universiteitshuis het congres besloten met een zeer geanimeerd diner, dat gevolgd werd door een gezellig samenzijn in de grote zaal.

Hoewel het aantal deelnemers geringer was dan men had verwacht, mag het congres over het algemeen genomen, geslaagd heten.

Binnenkort zal mededeling gedaan worden over het verkrijgen van de volledige tekst van de lezingen, die in het congres gehouden zijn.

Antwoord op Rechtsvraag 14

A eist in een kantongerechtsprocedure van B betaling van f 200,— als koopprijs van een door B van A gekochte stofzuiger. B ontkent de koop.

A legt tot bewijs van de koopovereenkomst een met B's naam ondertekende bestelnota over luidende:

Amsterdam 4 Juni 1953

Aan de Heer A

Rotterdam

Ondergetekende verzoekt U hem volgens Uw aanbieding van heden een Hoover's stofzuiger voor de prijs van f 200,— te leveren.

B erkent dat een reiziger van A hem op 4 Juni 1953 een Hoover's stofzuiger voor f 200,— heeft aangeboden, maar hij beweert dit aanbod niet te hebben aangenomen. Hij ontkent de echtheid van zijn handtekening onder de bestelnota.

A draagt nu aan B de beslissende eed op: Ik zweer dat het niet waar is, dat ik op 4 Juni 1953 een mij door of namens A gedaan aanbod tot het kopen van een Hoover's stofzuiger schriftelijk heb aangenomen. Vraag is deze eed toelaatbaar?

Beoordeling der antwoorden:

Onder de 16 antwoorden, die op deze vraag zijn ingezonden, verdedigt slechts één de toelaatbaarheid van de opgedragen eed, en zulks op deze grond, dat de eedsopdracht buiten het in het geding gebrachte geschrift om gaat: de eed betreft niet de echtheid of valsheid van de ondertekening maar alleen de vraag of er een schriftelijke opdracht — misschien bij een geheel ander geschrift — is gegeven. De redenering is meer spitsvondig dan juist, want de tegenpartij kan niet zweren dat hij geen schriftelijke opdracht heeft gegeven zonder dat daaruit de valsheid van het stuk zou volgen.

Andere inzenders hebben op gronden, die evenmin juist zijn, de ontoelaatbaarheid van de eed verdedigd; de inhoud van de eed zou niet de inhoud van een dading kunnen zijn, terwijl de wet verlangt dat over het onderwerp van het geschil een dading mogelijk moet zijn. Waarom in het gegeven geval over het onderwerp van het geschil een dading niet mogelijk zou zijn, is mij niet duidelijk.

Een andere inzender meent nog, dat de opgedragen eed een juridische waardering en niet een persoonlijk feit zou betreffen, maar ik kan mij moeilijk een duidelijker persoonlijk feit voorstellen dan in deze eedsopdracht was vervat.

Bijna allen hebben echter terecht de artikelen 176 Rv. en 1914 B. W. naar voren gebracht, uit welke artikelen zij hebben afgeleid, dat hier de echtheidsprocedure moet worden gevolgd en deze niet door een decisoire eed kan worden uitgeschakeld.

Inderdaad is de vraag, is het volgen van de bijzondere procedure van art. 176 Rv. verplicht voor hem, die een geschrift heeft overgelegd, waarvan de handtekening wordt ontkend, de kern van het probleem. Eerst daarna komt de vraag aan de orde, welke bewijsmiddelen laten de artikelen 177 en 178 Rv. toe, wanneer de echtheidsprocedure wordt gevolgd?¹

Vanzelf heeft dit de inzenders moeten leiden naar de arresten van de Hoge

¹ Dat deze aan de Hoge Raad ontleende beschouwing een *petitio principii* zou zijn, gelijk Scholten in zijn noot onder H. R. 18 Juni 1937, N. J. 1937, 942 opmerkt, kan ik niet toegeven. Het onderzoek naar de echtheid of valsheid van geschriften, zoals dit in Rv. is geregeld, is een bepaalde vormelijke wijze van procederen. Wanneer deze niet behoeft te worden toegepast, gelden de gewone regels van bewijsrecht; wanneer zij wel moet worden toegepast, dient de vraag beantwoord te worden: welke bewijsmiddelen zijn in deze procedure toegelaten? Ook in het arrest van 2 Juni 1899, W. 7290 heeft de Hoge Raad beide vragen niteengehouden.